

برنامه ساماندهی اوقات فراغت جوانان

این برنامه مجموعه‌ای منسجم مشتمل بر توصیف وضع موجود اوقات فراغت جوانان در ابعاد مختلف و تبیین آن، چالش‌ها و تنگناهای اساسی، اصول پایه و مبانی نظری، سیاست‌های کلی، اهداف، راهبردها و رویکردها، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اجرایی، برنده‌ها و اقدامات اجرایی، شاخص‌های کمی، چشم‌نواز آینده و سازمان اجرایی است که از نتایج تحقیقات بنیادی، کاربردی و تطبیقی سازمان ملی جوانان و مراکز علمی - پژوهشی کشور و همچنین دیدگاه‌های صاحب‌نظران و مدیران برنامه‌ریزی و اجرایی کشور و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها به دست آمده است.

واژگان کلیدی: جوانان، اوقات فراغت، برنامه‌ریزی برای جوانان

مقدمه

اوقات فراغت چنان در پدیده جوانی تنیده شده است که باید آن را منشأ شناخت و به رسمیت شناخته شدن دوران جوانی و هویت دانست. تأثیرات مهمی که گذراندن اوقات فراغت در دوران معاصر بر فضای سیاست، فرهنگ، اقتصاد و بر جوامع و خانواده و جوانان گذاشته است نه تنها مصرف کنندگان صنعت اوقات فراغت، بلکه تولیدکنندگان کالاهای اوقات فراغت را نیز به تنوع طلبی و ساختارشکنی بنیادها و ادار کرده است تا دائماً و خلاقانه عناصری از اوقات فراغت را ابداع کنند و با انتخاب اجزای متفاوت فرهنگی و ترکیب آنها با یکدیگر، هویت‌های جدید را بجویند. این پیوند مستحکم، در گفتمانی که جوانی را به عنوان سرمایه نه تهدید می‌شناسد، عامل تداوم فرهنگ و ادغام و یکپارچگی اجتماعی و توسعه روزافزون تولید فرهنگ شده است. فرهنگ و صنعت اوقات فراغت زمانی می‌تواند پاسخگوی درخواست جوانان باشد که شاهد متنوع شدن عرصه تولید و مصرف در بخش فرهنگ باشیم و بدین ترتیب، شیوه‌های متناسب با نیازهای نوین گذران اوقات فراغت شکل گیرد.

سازمان ملی جوانان در راستای تحقق آرمان‌های چشم‌انداز بیست ساله کشور و بند ۱۵ سیاست‌های کلی برنامه توسعه و در اجرای ماده ۱۱۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مورد ضرورت توجه اساسی به نیازهای جوانان در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و تفریحی و افزایش رفاه و سلامت جسمی و روانی و ایجاد شوق، انگیزه و امید به آینده آنها و نظر به مصوبه مرداد ماه ۱۳۸۲ هیئت محترم دولت و به دنبال تصویب سند ویژه فرابخشی ساماندهی امور جوانان در هفدهمین جلسه شورای عالی جوانان با تأکید بر توجه اساسی به رفع نیازهای جوانان در زمینه‌های مختلف و همچنین در راستای اصول ۷۳، ۸۵ و ۹۳ منشور تربیتی نسل جوان مبنی بر ضرورت تقویت پویایی و بالندگی، گریز از سستی و رخوت و ارضای حس کنجکاوی نسل جوان و جدیت در تأمین سلامت جسم و نشاط روح و حفظ شادابی و طراوت جوانی، «برنامه ساماندهی اوقات فراغت جوانان» را ارائه می‌نماید.

۱- تعاریف و مفاهیم

اوقات فراغت، یکی از نیازهای اساسی و پایه‌ای انسان است و مانند هر نیازی، بسته به وضعیت فرد و محیط اجتماعی، متغیر بوده و میان جوانان و بزرگسالان تفاوت داشته و دائماً در حال تغییر است. علیرغم اینکه دامنه سنی جوانی در کشورسین بین ۱۵-۲۹ ساله تعریف شده است، ولی با توجه به بررسی‌های آماری، اکثر استفاده کنندگان از برنامه‌های فراغتی، نوجوانان و جوانان‌اند. لذا در سند حاضر، نوجوانان و جوانان ۱۰ تا ۲۴ ساله کشور به عنوان گروه هدف، لحاظ شده‌اند.

۱-۱- تعریف اوقات فراغت

اوقات در لغت به معنای زمین‌ها و فراغت به مفهوم آسایش، استراحت، آسودگی و رهایی از کار است (فرهنگ دمخدا) و در اصطلاح عبارت است از فرصت و زمانی که پس از انجام رساندن کار و شغل روزانه باقی می‌ماند یا سرگرمی‌ها، تفریحات و فعالیتهایی که به هنگام آسودگی از کار عادی با شوق و رغبت به آنها می‌پردازند. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱) مفهوم اوقات فراغت با مفاهیم دیگری همچون فرهنگ، بازی، کار و ورزش ارتباط دارد، ولی از تمام این مفاهیم متمایز است. تعاریف گوناگونی برای اوقات فراغت از دیدگاه‌های مختلف جامعه‌شناختی، روان‌شناختی و فرهنگی و با توجه به رویکردهای مختلف نظری، ارائه شده است. دیدگاه سازمان ملی جوانان در مورد تعریف اوقات فراغت مبتنی بر سه رویکرد ذیل است:

- فراغت به مثابه زمان: فراغت زمانی است که آنچه را که می‌توانیم انتخاب کنیم.
- فراغت به معنای فعالیت: فراغت فعالیتی است که موجب ابراز وجود و خودشکوفایی فردی می‌شود.
- فراغت به عنوان یک تجربه درونی: توجه به وضع روانی، جهت‌گیری، گرایش‌ها، شرایط و تجربه در ارتباط با فراغت است (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱)

۱-۲- کارکردهای اوقات فراغت

اندیشمندان و متفکران، کارکردهای گوناگونی برای اوقات فراغت و فعالیت‌های فراغتی قائل شده‌اند، اما وجوه مشترک دیدگاه‌های این اندیشمندان شامل مواردی از جمله استراحت، تجدید قوا و تمدد اعصاب، تفریح و سرگرمی، رشد شخصیت و برقراری تعادل در شکل‌گیری هویت، کسب معلومات و ارتقای آگاهی‌ها و پرورش و شکوفایی استعدادها ر خلاقیت‌ها می‌شود. لذا برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت جوانان ضمن اینکه نقش مکملی در برنامه‌های رسمی تربیتی جوانان ایفا می‌کند، مانع از گسترش بزهکاری جوان می‌شود و در شکل توسعه یافته خود می‌تواند جوانان را مسئولیت‌پذیر، جامعه‌پذیر و مشارکت‌جو به بار آورد. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۲)

تحقق کارکردهای اوقات فراغت مشروط به موارد زیر است:

- فارغ بودن از اجبار و وظایف اجتماعی
- نداشتن هدف سودجویانه
- احساس رضایت‌مندی و لذت
- انتخاب به نحو آزاد و دلخواه
- نداشتن هدف سیاسی یا عقیدتی (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱)

۱-۳- انواع فعالیت‌های فراغتی

مجموعه مطالعات انجام شده در خصوص انواع برنامه‌های فراغتی نشان دهنده تنوع بسیار زیاد، هم در محتوای برنامه‌های فراغتی و هم در چگونگی اجرای آن است. در یک تقسیم‌بندی کلی و هدف‌گرا، شیوه‌های گذران اوقات فراغت را می‌توان به چهار دسته کلی به شرح زیر تقسیم کرد (همان منبع):

- شیوه‌های فردی غیرفعال از قبیل تماشای تلویزیون، استفاده از کامپیوتر و اینترنت و ...
- شیوه‌های جمعی غیرفعال از قبیل تماشای مسابقات ورزشی و ...
- شیوه‌های فردی فعال از جمله کارهای هنری، موسیقی، شرکت در پایگاه‌های بسیج و ...
- شیوه‌های جمعی فعال از قبیل بازی و ورزش، گردش‌های دسته جمعی و ...

۲- ارزیابی وضعیت موجود

۲-۱- توصیف وضع موجود

متوسط زمان اوقات فراغت در ایران ۹۰ روز در سال و در جهان ۸۰ روز در سال است. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۲)

از ۸۷۶۰ ساعت عمر یک ساله انسان، ۶۸۴۰ ساعت (۷۸ درصد) به تأمین نیازهای ضروری و ۱۹۲۰ ساعت (۲۲ درصد) به فراغت اختصاص دارد. (همان منبع)

میانگین ساعت فراغت روزانه جهانی ۵ ساعت و ایرانی ۵/۲۳ ساعت است. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ الف)

با احتساب ۲۴/۴ میلیون نفر جمعیت ۱۰ تا ۲۴ ساله کشور (گروه هدف برنامه‌های فراغتی)، حداقل نیاز فراغتی جوانان این گروه سنی سالانه حدود ۲ میلیارد نفر روز و در فصل تابستان با در نظر گرفتن ۲ روز در هفته از ۸ هفته برابر ۳۹۰ میلیون نفر روز می‌باشد. (همان منبع)

آمار موجود نشان می‌دهد دستگاه‌های فعال در برنامه فراغتی در تابستان سال ۱۳۸۳ حدود ۸۲ میلیون نفر روز از نوجوانان و جوانان کشور را تحت پوشش برنامه‌های فراغتی خود قرار داده‌اند

که معادل ۲۱ درصد نیاز فراغتی تابستان است. این در حالی است که این شاخص در سال ۱۳۸۱ برابر با ۸/۲ درصد بوده است. (همان منبع)

نسبت برنامه‌های فراغتی اجرا شده توسط تشکل‌های غیردولتی جوانان از ۳/۱ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۴/۹ درصد در سال ۱۳۸۳ رسیده است که رشدی معادل با ۵۸ درصد را نشان می‌دهد. (همان منبع)

برنامه‌های علمی - تخصصی، ورزشی و تفریحی ارائه شده در فعالیتهای اوقات فراغت در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۷۹ از رشد مثبتی برخوردار بوده است و به ترتیب برابر با ۱۲/۶ درصد، ۷/۶ درصد و ۱/۵ درصد بوده است. این در حالی است که برنامه‌های فرهنگی و هنری طی این دوره با رشد منفی معادل با ۱۴ درصد و ۹ درصد مواجه بوده است. (همان منبع)

درصد هزینه اوقات فراغت از کل سبد هزینه خانوار شهری در سال ۱۳۸۲ برابر ۱/۱ درصد بوده است که در مقایسه با سال ۱۳۷۹ تغییری نداشته است، در حالی که این شاخص برای خانوارهای روستایی از ۱/۱۷ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۱/۴۳ درصد در سال ۱۳۸۲ رسیده است. (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۳)

حدود ۱۶ وزارتخانه و نهادهای عمومی در امر اجرای برنامه‌های اوقات فراغت جوانان فعالیت می‌کنند. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ الف)

۲۱۸۷ تشکل غیردولتی تا پیمیز سال ۱۳۸۲، از سازمان ملی جوانان، مجوز فعالیت دریافت کرده‌اند (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ ب)

در سال ۱۳۸۳، ۳۰ میلیارد ریال اعتبار توسط سازمان ملی جوانان بین دستگاهها و نهادهای عمومی، نهادهای مدنی و تشکل‌های غیردولتی برای اجرای برنامه‌های فراغتی در تابستان توزیع شده است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۳) که این مبلغ حدود ۵ درصد اعتبار مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های پیشنهادی دستگاه‌هاست.

دولت (سازمان ملی جوانان) به طور متوسط در سال ۱۳۸۲ برای هر جوان شرکت کننده در برنامه‌های فراغتی تابستان، مبلغ ۲۳۳۱ ریال اختصاص داده است، (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۲) این در حالی است که در همین سال هر خانواده ایرانی برای برنامه‌های فراغتی هر یک از اعضای خانواده، خود در طول سال مبلغ ۷۷۹۲ ریال هزینه کرده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۲) - یعنی، حدود ۳ برابر هزینه تخصیصی دولت.

نسبت جنسی شرکت کنندگان در برنامه‌های اوقات فراغت (دختران نسبت به پسران) نشان دهنده کاهش اندک است؛ یعنی از ۵۳ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۵۱ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱)

- آخرین نتایج نظرسنجی‌های انجام شده توسط سازمان ملی جوانان در سال ۱۳۸۳ نشان می‌دهد که:
- ۷۱ درصد جوانان معتقدند سازمان‌های متولی اوقات فراغت، اطلاع‌رسانی مناسبی در این زمینه نداشته‌اند. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ ب)
  - ۵۷ درصد جوانان اعلام نموده‌اند که سازمان‌های متولی اوقات فراغت رانمی‌شناسند. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ الف)
  - ۶۶ درصد جوانان معتقدند که دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی تدوین برنامه‌های اوقات فراغت، در برنامه‌ریزی‌های فراغتی، چندان توجهی به خواسته‌ها و تقاضاهای آنها ندارند - عرضه محوری. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ ب)
  - ۵۷ درصد جوانان تمایل شدیدی به مشارکت در برنامه‌های فراغتی سازمان‌های متولی دارند - مشارکت‌جویی. (همان منبع)
  - ۷۱ درصد والدین علاقه دارند که جوانان آنها در برنامه‌های فراغتی سازمان‌های متولی شرکت کنند. (همان منبع)
  - بیشترین فراوانی در استفاده از وقت آزاد جوانان مربوط به استفاده از رسانه‌های صوتی و تصویری (۲۳/۵ درصد)، مطالعه (۲۲/۷ درصد) و استراحت (۱۵/۷ درصد) است. این فعالیت‌ها با احتساب ۵/۷ درصد زمان برای فعالیت‌های شخصی، ۶۷/۶ درصد از زمان اوقات فراغت جوانان را به خود اختصاص می‌دهد. به عبارت دیگر، در حدود دو سوم از زمان آزاد جوانان ایرانی به شیوه‌های غیرفعال گذران اوقات فراغت اختصاص دارد. (همان منبع)
  - ۶۲/۸ درصد از جوانان، زمان اوقات فراغت خود را درون خانه، در تنهایی و به صورت فردی می‌گذرانند. (همان منبع)
  - ۵۲/۳ درصد جوانان، فعالیت‌های فراغتی خود را فاقد هیجان و تحرک می‌دانند. (همان منبع)
  - ۵۰ درصد جوانان معتقدند که تشکل‌های غیر دولتی در پر کردن اوقات فراغت آنان نقش زیادی دارند. (همان منبع)
  - ۳۵ درصد جوانان معتقدند که کمک دولت به سازمان‌های غیر دولتی جوانان، مهم‌ترین راهکار برای افزایش نقش فراغتی آنهاست. (همان منبع)
  - اولویت‌های نیازهای فراغتی جوانان به ترتیب ورزشی، هنری، سیاحتی، آموزشی و مذهبی است. (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۳ الف)

۲-۲- تبیین وضع موجود

۲-۲-۱- نقاط قوت

- توسعه تشکل‌های غیر دولتی و نهادهای مدنی در برنامه‌های اوقات فراغت جوانان طی

سال‌های اخیر

- حضور جدی بخش خصوصی در تولید ابزارها و کالاهای فراغتی
- متنوع شدن کالاهای و خدمات مرتبط با برنامه‌های فراغتی
- اقبال استفاده‌کنندگان از شیوه‌های جدید گذران اوقات فراغت
- افزایش استقبال جوانان برای حضور بیشتر در برنامه‌های فراغتی
- وجود مراکز و اماکن مناسب برای گذران اوقات فراغت اعم از اردوگاه‌ها و -

۲-۲-۲- نقاط ضعف

- عدم تناسب برنامه‌های ارائه شده با میزان فراغتی مورد نیاز جوانان (حداکثر ۲۱ درصد)
- محدودیت امکانات و منابع دولتی در زمینه گذران اوقات فراغت در کنار سهم بالای جمعیت جوان کشور
- غلبه برنامه‌های فردی گذران اوقات فراغت جوانان بر فعالیت‌های جمعی آن
- پایین بودن سهم هزینه‌های اوقات فراغتی در سبد ختوار و احساس عدم ضرورت سرمایه‌گذاری در این زمینه از سوی خانواده‌ها
- ضعف سیاست‌گذاری یکپارچه در واحدهای هماهنگ‌کننده، پشتیبانی‌کننده و نظام ارزیابی و نظارت در واحدهای اجرایی
- عرضه - محوری در برنامه‌ریزی و اجرای اوقات فراغت
- تصدی‌گری دولت در امور مربوط به گذران اوقات فراغت
- رشد نامتناسب و بعضاً کاهش سرانه فضاهای فراغتی
- توزیع نامتناسب امکانات و فضاهای فراغتی در سطح ملی
- نارسایی در روش‌های تبلیغی و اطلاع‌رسانی امور اوقات فراغت
- ناهمخوانی و نامتناسب بودن امکانات و منابع با نیازهای فراغتی جوانان
- کم‌رنگ بودن مشارکت جوانان در نظام مدیریت و برنامه‌ریزی گذران اوقات فراغت
- ضعف هماهنگی میان برنامه‌ریزی‌های دولتی و غیر دولتی در زمینه اوقات فراغت جوانان در سطح کلان
- رشد کند صنعت اوقات فراغت و روز آمد نبودن آن
- محدود بودن برنامه‌های اوقات فراغت به نواحی و دوره‌های زمانی خاص
- کم‌رنگ بودن جایگاه برنامه‌های فراغتی در نظام آموزش رسمی و غیر رسمی
- غلبه شیوه‌های غیر فعال گذران اوقات فراغت بر شیوه‌های فعال آن
- توقعات و انتظارات بیشتر مردم در برنامه‌های فراغتی از دولت و نهادهای حکومتی در مقایسه

با بخش‌های خصوصی و غیر دولتی

- غلبه نگاه سخن‌افزایی به اوقات فراغت به جای نگاه نرم‌افزایی در میان دستگاه‌های اجرایی مرتبط

۲-۲-۳- فرصت‌ها

- فرهنگ و هویت غنی دینی و ملی جوانان ایرانی
- گسترش تبادلات و مناسبات بین فرهنگی و بین‌المللی از طریق فضاهای مجازی و شبکه‌های ارتباطی
- توسعه و گسترش فعالیت‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و افزایش سطح آگاهی در دهه‌های اخیر
- متنوع شدن برنامه‌های فراغتی و ارائه برنامه‌های جدید فراغتی
- بالا رفتن آگاهی آحاد جامعه و نیاز تلقی کردن گذران اوقات فراغت و تأثیر آن در سلامت جسمانی و روانی در سطح بین‌الملل
- توسعه زیرساخت‌ها، گسترش ارتباطات و رسانه‌ها، توسعه تسهیلات نوین آموزشی و ارتباطی (رایانه و اینترنت) و ...
- گسترش سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای مرتبط با جوانان و گردشگری و محیط زیست و میراث فرهنگی و ...
- افزایش دسترسی آسان جوانان به امکانات فراغتی
- افزایش تمایل بخش خصوصی برای ورود و سرمایه‌گذاری در گذران اوقات فراغت اعم از تولید، تبلیغات و بازاریابی و ارائه کالاها و خدمات فراغتی
- وجود موقعیت‌های جغرافیایی، منطقه‌ای، اقلیمی و تمدنی در زمینه اوقات فراغت و توسعه گردشگری
- تأکید بر جایگاه والای انسان و تکامل همه جانبه مادی و معنوی وی در اسناد ملی و رسمی جمهوری اسلامی ایران از جمله قانون اساسی، سند چشم‌انداز بیست ساله و ...
- نسبت بالای جمعیت جوان کشور
- ایجاد بسترها و مکان‌های جدید فراغتی از جمله گسترش فرهنگ‌سراها و فضاهای فرهنگی و تفریحی

۲-۲-۴- تهدیدها

- غلبه نمودن گذران اوقات فراغت جوانان از طریق فضاهای مجازی
- افزایش گرایش جوانان به استفاده از برنامه‌های فردی گذران اوقات فراغت
- نگرش خاص جنسیتی به استفاده از برنامه‌های فراغتی

- بالا بودن نرخ بیکاری جوانان در مقایسه با بزرگسالان
- پایین بودن نسبی سطح رفاه اجتماعی
- پایین بودن سطح آگاهی خانواده و جامعه از تأثیر اوقات فراغت در بهره‌وری و افزایش سلامت روانی جوانان

۳- چالش‌ها و تنگناهای اساسی

- فقدان مبانی تئوریک منطبق با فرهنگ دینی، اسلامی و ایرانی
- خلاء موجود در نظام مدیریت عالی در امور مربوط به گذران اوقات فراغت اعم از سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هماهنگی، اجرا و نظارت
- پوشش اندک نیازهای فراغتی جوانان از طریق برنامه‌های اجرایی دستگاه‌های مرتبه نامتعالی بودن سهم بخش دولتی، غیر دولتی، خصوصی، خانواده‌ها و جوانان در برنامه‌های فراغتی
- رقابتی نبودن فعالیت‌های مربوط به گذران اوقات فراغت
- نامتناسب بودن شیوه‌های گذران اوقات فراغت فعال و غیر فعال، رسمی و غیر رسمی و فردی و جمعی
- فقدان تقسیم کار ملی منسجم و مدون و برنامه‌ریزی شده در زمینه گذران اوقات فراغت و به تبع آن تعدی‌گری دولت در این زمینه
- کمبود منابع مالی در بخش‌های دولتی، نهادهای عمومی و غیر دولتی
- عرضه - محوری در برنامه‌ریزی و اجرای گذران اوقات فراغت
- کمبود امکانات و منابع فراغتی متناسب با نیازهای جوانان
- توزیع نامناسب امکانات و فضاهای فراغتی در سطح کشور و محدود بودن برنامه‌های فراغتی به فضاها و دوره‌های زمانی خاصی
- رزآمد نبودن و رشد کند صنعت اوقات فراغت

۴- اصول پایه و مبانی نظری

- اوقات فراغت، زمینه‌ساز رشد شخصیت و شکل‌گیری هویت جوان است و او را قادر می‌سازد به عنان عنصری فعال، خلاق و بویا در جریان هویت‌یابی خود به ایفای نقش بپردازد. از این رو، بهره‌برداری صحیح و سازمأندهی شده از این فرصت به عنوان عنصری مکمل، خلاء نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور در شکل‌دهی به هویت جوانان را می‌تواند بر طرف نماید.
- اوقات فراغت پدیده‌ای برخاسته از حوامع جدید است. بنابراین لازم است در برنامه‌ریزی‌های

- مربوط به آن، اقتضائات و ویژگی‌های جامعه جدید مد نظر قرار گیرد و در سازمان دادن آن، از رویکردها و ابزارهای مدرن استفاده شود.
- اوقات فراغت یکی از مهم‌ترین بسترهای ایجاد هویت و درونی شدن ارزش‌های اسلامی و ایرانی در میان جوانان به شمار می‌رود.
- تکثر طبیعی و ناهمگونی، ویژگی برجسته اوقات فراغت در جامعه جدید است که امکان تولید محصولات فراغتی بومی را افزایش می‌دهد.
- اوقات فراغت پدیده گسترده‌ای است که نمی‌توان آن را در حیطه‌های محدود کنترل نمود.
- امکان مدیریت مؤثر فراغت به علت گستردگی بی‌حد و حصر و تحرک دائمی آن در نو به پوشش روزانه، تنها در چارچوب بخش خصوصی امکان‌پذیر است. به عبارتی، ایجاد بازار کامل و ورود بخش خصوصی به عرصه تولید کالاهای فراغتی مهم‌ترین فرصت در توسعه اوقات فراغت است، زیرا پویایی موجود در فعالیت‌های بخش خصوصی، می‌تواند پاسخگوی نیازهای متنوع و در عین حال پویای اوقات فراغت جوانان باشد.
- فضای باز رقابت با در نظر گرفتن ویژگی‌های مناطق مختلف، موجب توسعه صنعت اوقات فراغت بومی می‌شود. در صورت فقدان بازار کالاهای فراغتی و نیز آزادی عمل بنگاه‌ها در تولیدات، بازار به بخش غیر رسمی و حتی به بخش زیرزمینی هدایت شده و کالاهای غیر بومی در آن جریان می‌یابد.
- رویکرد اساسی در ساماندهی اوقات فراغت جوانان «رویکرد ارتقایی» است که به تأمین حداکثر نیازهای اساسی انسان (مادی و معنوی در عرصه فردی و اجتماعی) اعم از تعالی دینی و اخلاقی، تقویت هویت دینی و ملی، سلامت جسمی و روانی، رشد، استقلال و خردشکوفایی، گسترش دانش و آگاهی، گسترش تعاون و همکاری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، حفاظت از میراث فرهنگی و ... نظر دارد.

۵- اصول و سیاست‌های کلی

- توجه به نیازهای خاص جوانان مثل تعالی معنوی، هویت‌یابی، مهارت‌آموزی، تحرک، تنوع طبعی، نوجویی، ابراز وجود و استقلال طلبی
- در نظر گرفتن شرایط اقتصادی و اجتماعی خانواده و جامعه
- توجه به تفاوت‌های فرهنگی، قومی و جنسیتی
- گسترش برنامه‌های فراغتی به تمام ایام سال
- استفاده از الگوهای فعال، جمعی، روزآمد و نوین اوقات فراغت

۶- اهداف برنامه

۶-۱- هدف کلان

ساماندهی گذران اوقات فراغت جوانان در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

۶-۲- اهداف اختصاصی

- هماهنگسازی فعالیت‌های بخش‌های دولتی، عمومی، خصوصی و نهادهای مدنی در رویکردها، تعاریف، مفاهیم و روش‌های مربوط به اوقات فراغت در چارچوب تقسیم کار ملی
- بازنگری در مفاهیم و کارکردها و روزآمد کردن شیوه‌های گذران اوقات فراغت با توجه به چشم‌انداز بیست ساله و سیاست‌های کلی نظام
- ارتقای کمی و کیفی مکانات فراغتی به منظور بهینه نمودن گذران اوقات فراغت و همچنین تعمیق عدالت و رفاه اجتماعی و کاهش تفاوت‌ها و شکاف‌ها اعم از جنسیتی، طبقاتی و جغرافیایی
- بسترسازی به منظور استقرار نظام برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه و هماهنگ سازی فعالیت‌های بخش‌های دولتی، عمومی، خصوصی، نهادهای مدنی و خانواده در زمینه اوقات فراغت

- مداخله و تأثیرگذاری بیشتر نهادهای مدنی و بخش خصوصی در امور فراغتی جوانان
- مشارکت مؤثر جوانان در سیاست‌گذاری، اجرا و نظارت در گذران اوقات فراغت
- تقویت نهاد خانواده به منظور قبول مسئولیت بیشتر در زمینه اوقات فراغت
- تنوع بخشیدن و خلاقیت بیشتر در برنامه‌های فراغتی
- افزایش میزان بهره‌مندی از برنامه‌های جمعی و فعال فراغتی
- تلاش به منظور صنعتی نمودن برنامه‌های وقت فراغت
- اصلاح نگرش جامعه در مورد ضرورت گذران اوقات فراغت
- استاندارد سازی برنامه‌های فراغتی

۶-۳- اهداف کمی

- افزایش میزان بهره‌مندی جوانان از برنامه‌های فراغتی
- افزایش نسبت برنامه‌های فراغتی فعال به غیر فعال، گروهی به فردی و غیر دولتی به دولتی
- افزایش سهم هزینه برنامه‌های فراغتی در سبد خانوار
- افزایش میزان بهره‌مندی از نظرات جوانان در برنامه‌ریزی‌های مربوط به گذران اوقات فراغت
- افزایش میزان تقاضا - محوری در برنامه‌های فراغتی
- افزایش میزان تعمیم برنامه‌های فراغتی به کل ایام سال

• افزایش ظرفیت تشکلهای غیر دولتی فعال در زمینه گذران اوقات فراغت

• افزایش میزان برنامه‌های بانشاط در میان جوانان

• افزایش تعداد اماکن و فضاهای فراغتی در سطح کشور

• افزایش میزان تسهیلات و منابع دولتی مربوط به گذران اوقات فراغت

• افزایش میزان دسترسی جوانان با نیازهای خص و مناطق محروم به امکانات و برنامه‌های فراغتی

۷- راهبردها و رویکردها

• هر گونه برنامه‌ریزی در زمینه اوقات فراغت جوانان باید متضمن شناخت اقتضائات، ظرفیت‌ها و انتظارات دوره جوانی باشد؛ به عبارت دیگر، برنامه‌ها باید تقاضا - محور باشد نه عرضه محور.

• هر گونه فعالیت در موضع نیازهای جوانان باید با مشارکت فعال آنان همراه باشد؛ به عبارت دیگر، نسل جوان باید در برنامه‌هایی که مستقیماً به سرنوشت آنان مربوط است، به صورت مسئولانه مشارکت نماید.

• در طراحی برنامه‌های ملی باید به روحیه نوگرایی و تنوع طلبی ویژه دوران جوانی توجه کرد و امکان خلاقیت و نوآوری را برایشان فراهم نمود.

• در جهت‌گیری برنامه‌ها و فعالیت‌های ویژه جوانان باید به بعد طراوت و فرح بخشی آنها توجه شود تا روحیه نشاط و شادابی دوره جوانی در فعالیت‌ها محفوظ و همچنان شکوفا و پایدار باقی بماند.

• طراحی برنامه‌های فراغتی باید به گونه‌ای باشد که ضمن افزایش گرایش جوانان به مشارکت جمعی و کار گروهی، موجب کاهش فردگرایی و خودرأیی آنها شود.

• در برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای مربوط به گذران اوقات فراغت، باید رفع نیازهای هر دو جنس با اولویت دختران جوان مدنظر قرار گیرد.

• برنامه‌های اوقت فراغت جوانان باید مستمر، پویا و پیوسته باشد و از اجرای برنامه‌های مقطعی، ناهم‌انگ و گذرا پرهیز گردد.

• در برنامه‌ریزی‌های ملی ویژه نسل جوان باید به رفع نیازهای جوانان در دو حوزه شهری و روستایی توجه شود؛ به گونه‌ای که تراکم جمعیت شهری و افزایش روند شهرنشینی نباید موجب نادیده‌نگاشتن جوانان مناطق روستایی شود.

• طراحی و اجرای برنامه‌های فراغتی باید در چارچوب یک استراتژی دو سویه به گونه‌ای تنظیم گردد که ضمن پاسخگویی به نیازها و انتظارات جوانان (جنبه حقوقی) به نیازهای جامعه مدنی در زمینه‌های سازندگی و محرومیت‌زدایی در ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی

(جنبه مسئولیت دهی) نیز توجه داشته باشد.

۸- تمپاست‌ها و خط مشی‌های اجرایی

۸-۱- گسترش مشارکت بخش خصوصی و تشکل‌های غیر دولتی و مردمی در زمینه اوقات فراغت جوانان

- ایجاد فضا و عزم و اراده ملی در سطح جامعه به خصوص خانواده و متصدیان بخش غیر دولتی در جهت اهتمام به اوقات فراغت جوانان
- بسیج امکانات و جلب مشارکت مردمی در بسترسازی و اجرای برنامه‌های فراغتی
- فراهم نمودن زمینه توسعه فعالیت‌های فراغتی جوانان با مشارکت بخش خصوصی
- بستر سازی برای فعال سازی اتحادیه‌های صنفی در راستای غنی‌سازی و اجرای برنامه‌های فراغتی و اطلاع رسانی به هنگام به جوانان
- گسترش مداخله و مشارکت جوانان یا نمایندگان آنان در امور اوقات فراغت
- ظرفیت‌سازی در بخش خصوصی و نهادهای غیردولتی با تأکید بر گسترش مشارکت شوراهای اسلامی شهر و روستا
- تقویت نقش تشکل‌های غیردولتی (به ویژه زنان و جوانان) در مدیریت و ایمن سازی مراکز و فضاهای عمومی گذران اوقات فراغت
- مشارکت همه جانبه سازمان‌ها و نهادهای فعال در حوزه اوقات فراغت اعم از نیروی مقاومت بسیج، سازمان دانش‌آموزی، سازمان جوانان خلال احمر، کانون‌های فرهنگی مساجد، بسیج سازندگی و ...

۸-۲- بهینه سازی امکانات موجود و افزایش زیرساخت‌ها و امکانات فراغتی

- سطح کمی و کیفی فناوری اطلاعات به منظور افزایش بهره‌گیری نرم‌افزاری از شیوه‌های جدید فراغتی در فضاهای مجازی و گسترش ارتباطات علمی، فرهنگی و هنری و ...
- توسعه منابع و زیرساخت‌های سیاحتی و گردشگری در کشور
- توسعه فضاها و امکانات فراغتی ارزان قیمت و قابل دسترس برای عموم جوانان به ویژه جوانان با نیازهای خاص و محروم
- گسترش فضاهای فراغتی و لحاظ نمودن نیازهای فراغتی جوانان در برنامه‌ریزی‌های شهری
- حمایت صنعت بیمه از صنعت اوقات فراغت

۸-۳- توسعه کمی و کیفی برنامه‌های فراغتی جوانان

- ارتقاء و اصلاح نگرش جامعه به منظور تقویت باور به ضرورت گذران اوقات فراغت و نهادینه نمودن آن به عنوان یک نیاز و حق برای جوانان و تأثیر مثبت آن در ارتقای سلامت روانی

- برنامه‌ریزی بر اساس تنوع نیازهای جوانان و روزآمد کردن برنامه‌ها بر اساس مشارکت‌جویی و تعامل فعال جوانان با گرایش حداکثری در تقاضا - محوری و حداقلی در عرضه - محوری
- ارتقای برنامه‌های اوقات فراغت و تلاش در جهت انطباق آن با مبانی دینی و فرهنگ ایرانی
- استاندارد سازی و ارائه الگوهای علمی در توزیع فضایی و زمانی و محتوایی برنامه‌های فراغتی

- تلاش در جهت شناخت نیازهای متفاوت فراغتی جوانان با در نظر گرفتن جنسیت، محل سکونت، قومیت‌ها و خرده فرهنگ‌ها با حفظ وحدت ملی
- روزآمد کردن محتوای برنامه‌های فراغتی و استفاده بهینه از شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی
- تلاش در جهت ایجاد تعادل و توازن میان شیوه‌های گذران اوقات فراغت فعال و شیوه‌های غیر فعال

- توجه به اصل انعطاف‌پذیری، اصلاح‌پذیری و تحقق‌پذیری در برنامه‌های اوقات فراغت جوانان با توجه به ماهیت چند بعدی و پیچیده اوقات فراغت

۹- برنامه‌ها و اقدامات اجرایی

۹-۱- برنامه اصلاح نگرش و فرهنگ سازی

- تولید برنامه‌های رسانه‌ای در زمینه اهمیت و ضرورت گذران اوقات فراغت به عنوان یک نیاز و حق تلقی نمودن آن و سرمایه‌ای بودن برنامه‌های فراغتی
- کنترل و ارزیابی کیفی برنامه‌های اجرا شده در زمینه اوقات فراغت
- ارائه الگوهای عملی به منظور نمایش اثرات مثبت گذران اوقات فراغت در سلامت جسم و روان و افزایش بهره‌وری
- قرار دادن مطالب جدید در محتوای دروس آموزش عمومی و عالی در جهت گسترش و تعمیق فرهنگ گذران اوقات فراغت
- استفاده از شیوه‌های جدید آموزشی به ویژه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در گسترش فرهنگ استفاده از اوقات فراغت
- انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی مستمر در زمینه الگوها، شیوه‌ها و محتوای اوقات فراغت

۹-۲- برنامه تقویت نقش خانواده، نهادهای مدنی و بخش خصوصی در برنامه‌های فراغتی

- افزایش کمی و کیفی نهادهای مدنی تخصصی فعال در حوزه اوقات فراغت و تأسیس و راه‌اندازی شبکه تخصصی

- گسترش کانون‌های تولید کالاهای فراغتی و تأسیس اتحادیه‌های خاص
- واگذاری مدیریت اجرایی مراکز اوقات فراغت دولتی به نهادهای مدنی با پرداخت یارانه
- واگذاری مدیریت اجرایی مراکز اوقات فراغت دولتی به بخش خصوصی
- ارائه تسهیلات به بخش خصوصی فعال در تولید کالاهای فراغتی
- ارائه تسهیلات بانکی ویژه اوقات فراغت به بخش خصوصی
- پذیرش هزینه‌های انجام شده در برنامه‌های فراغتی توسط بخش خصوصی به عنوان بخشی از مالیات توسط مؤدیان مالیاتی
- تأسیس صندوق ویژه برای ارائه تسهیلات به برنامه‌های فراغتی جوانان
- واگذاری مسئولیت تأمین بخشی از برنامه‌های فراغتی جوانان به خانواده‌ها در قبال دریافت یارانه
- استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات خانواده‌ها در تنظیم برنامه‌های فراغتی جوانان
- ایجاد فضاهای فراغتی مخصوص خانواده و افزایش برنامه‌های فراغتی خانوادگی

۳-۹- برنامه بهینه سازی زیرساخت‌های فراغتی

- شناسایی فضاهای فعال و غیر فعال مرتبط با برنامه‌های فراغتی
- استاندارد سازی فضاهای فراغتی به منظور افزایش بهره‌وری
- ساماندهی و مناسب سازی فضاهای فراغتی با استانداردها
- طراحی مهندسی فضاهای فراغتی در طرح‌های هادی و طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها با کاربری اوقات فراغت
- گسترش فضاهای فراغتی برای جوانان با اولویت دختران و زنان جوان با نیازهای خاص
- توسعه کمی و کیفی فضاهای فراغتی متناسب با استانداردها
- استانداردسازی و ارائه الگوی زمان مطلوب اوقات فراغت
- تعمیم برنامه‌های فراغتی به کل ایام سال
- بهره‌گیری مطلوب از مساجد، فضاها و اماکن مذهبی و فرهنگی در راستای برنامه‌های فراغتی
- استانداردسازی و ارتقای کمی و کیفی کالاهای فراغتی با هدف صنعتی نمودن اوقات فراغت

۴-۹- برنامه توسعه کمی و کیفی برنامه‌های فراغتی

- استانداردسازی برنامه‌های فراغتی در سطح کشور و انطباق آن با مبانی هویت دینی و مذهبی
- ارائه برنامه‌های فراغتی متنوع با تأکید بر برنامه‌های گروهی از جمله گردشگری، اردوها و ...

- ارائه برنامه‌های فراغتی مبتنی بر فعالیت‌های حرکتی و هیجانی از جمله ورزش، گردشگری و ...
- استفاده از فناوری‌های جدید و شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی در ایجاد برنامه‌های فراغتی
- انجام پروژه‌های نیازسنجی به منظور تعیین برنامه‌های فراغتی و اولویت‌بندی آن
- تنظیم برنامه‌های سالانه فراغتی با در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های جوانان
- اجرای پروژه‌های ارزیابی سالانه برنامه‌های فراغتی اجرا شده در جهت تطبیق با نیازهای جوانان

• افزایش نرخ مشارکت جوانان در برنامه‌های فراغتی

• قرار دادن استفاده کنندگان از برنامه‌های فراغتی جوانان تحت پوشش خدمات بیمه‌ای

۹-۵- برنامه توانمندسازی ساختارهای اجرایی مرتبط با اوقات فراغت جوانان

- تأسیس و راه‌اندازی یک نهاد عمومی غیر دولتی برای تسهیل در اجرای برنامه‌های سند ساماندهی اوقات فراغت جوانان
- شفاف‌سازی وظایف دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در بخش اوقات فراغت و تقسیم کار ملی

• تقویت نهادهای غیر دولتی فعال در بخش اوقات فراغت

• تقویت بخش خصوصی در برنامه‌های فراغتی

- افزایش نقش سازمان ملی جوانان در برقراری بل ارتباطی بین گروه هدف و ساختارهای دولتی، عمومی و خصوصی

۱۰- شاخص‌های کمی

- افزایش نسبت جوانان بهره‌مند از برنامه‌های فراغتی از ۳۹ درصد به ۷۵ درصد
- افزایش نسبت برنامه‌های فراغتی فعال به غیر فعال به ۶۰ درصد
- افزایش نسبت برنامه‌های فراغتی گروهی به فردی از ۳۳ درصد به ۶۰ درصد
- افزایش نسبت برنامه‌های فراغتی غیر دولتی به دولتی از ۵ درصد به ۳۰ درصد
- افزایش نسبت برنامه‌های فراغتی بخش خصوصی به ۵۰ درصد
- افزایش ۵۰ درصدی سهم هزینه برنامه‌های فراغتی در سبد خانوار
- افزایش میزان بهره‌مندی از نظرات جوانان در برنامه‌ریزی‌های مربوط به گذران اوقات فراغت از ۲۰ درصد به ۵۰ درصد
- افزایش میزان رعایت تقاضا - محوری در برنامه‌های فراغتی از ۲۰ درصد به ۶۰ درصد
- استاندارد سازی برنامه‌های فراغتی به ۵۰ درصد
- افزایش میزان تمیم برنامه‌های فراغتی به کل ایام سال (غیر تابستان) به ۳۰ درصد

- تولید برنامه‌های فراغتی در جهت اصلاح نگرش جامعه در خصوص ضرورت گذران اوقات فراغت به تعداد ۱۵ برنامه در آخر سال برنامه
- افزایش ۳۰ درصدی ظرفیت تشکل‌های غیر دولتی فعال در زمینه گذران اوقات فراغت
- افزایش ۲۰ درصدی میزان برنامه‌های بانشاط در میان جوانان
- افزایش ۲۵ درصدی تعداد اماکن و فضاهای فراغتی در سطح کشور
- افزایش ۲۰ درصدی میزان تسهیلات و منابع دولتی مربوط به گذران اوقات فراغت
- افزایش میزان دسترسی جوانان با نیازهای خاص و مناطق محروم به امکانات و برنامه‌های فراغتی به میزان ۱/۵ برابر جوانان عادی

۱۱- چشم‌انداز آینده

عنوان	سال ۱۳۸۳ (سال پایه)	سال ۱۳۸۴ (اول برنامه)	سال ۱۳۸۸ (آخر برنامه)
جمعیت جوان	۲۴/۴۱۸/۰۰۰	۲۶/۰۲۸/۰۰۰	۲۹/۷۵۰/۰۰۰
نیاز فراغتی (میلیون نفر روز، بر مبنای ۲ روز در هفته و ۸ هفته در تابستان)	۳۹۰	۳۸۵	۲۵۰
جمعیت جوان تحت پوشش (میلیون نفر روز)	۸۲	۹۰	۱۱۰
نسبت پوشش برنامه اوقات فراغت به نیازهای فراغتی (درصد)	۲۱	۲۳/۴	۳۷/۴
نسبت جمعیت جوان بهره‌مند (درصد)	۴۹/۳	۵۵	۷۵

۱۲- سازمان اجرایی

ساختار اجرایی سند در چهار سطح سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت طراحی شده است:

سیاست‌گذاری:

سیاست‌گذاری کلان در حوزه اوقات فراغت بر عهده شورای عالی جوانان است که با ترکیب نمایندگان عضو شورای عالی تشکیل و مسئولیت تدوین سیاست‌های کلان را در این زمینه به عهده درد.

برنامه‌ریزی:

کلیه امور مربوط به تدوین برنامه‌های سالانه، تنظیم بودجه‌های سنواتی و توزیع آن بین دستگاه‌های اجرایی، تعیین سهم نهادهای غیر دولتی، بخش خصوصی و ... بر عهده سازمان ملی جوانان است.

اجرا:

اجرای برنامه‌های مربوط به اوقات فراغت جوانان با توجه به تقسیم کار ملی مصوب «ستاد ملی ساماندهی امور جوانان» بر عهده کلیه دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی فعال، نهادهای ملی و بخش خصوصی است.

نظارت و ارزشیابی:

سازمان ملی جوانان با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، مسئولین نظارت و ارزشیابی برنامه‌های اجرا شده در حوزه اوقات فراغت را بر عهده دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مركز مطالعات علوم انسانی

این سند جهت اطلاع از برنامه‌ها و اقدامات انجام شده در راستای اجرای برنامه‌های اوقات فراغت جوانان در سال ۱۳۸۷، به منظور اطلاع رسانی و جلب مشارکت و همکاری کلیه دستگاه‌های دولتی، دولتی و خصوصی، نهادهای ملی و بخش خصوصی، تهیه شده است. این سند در راستای اجرای برنامه‌های اوقات فراغت جوانان در سال ۱۳۸۷، به منظور اطلاع رسانی و جلب مشارکت و همکاری کلیه دستگاه‌های دولتی، دولتی و خصوصی، نهادهای ملی و بخش خصوصی، تهیه شده است.

دستگاه‌های مجری				فدائیت‌های اجرایی	دستگاه همکار تدوین برنامه	دستگاه مسئول تدوین برنامه	برنامه	
اهدای مدنی و بخش خصوصی		دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی						
بخش خصوصی	نهادهای مدنی	فرصت مشارکت	نام دستگاه					
فرصت مشارکت	لام دستگاه	فرصت مشارکت	لام دستگاه	۱	تولید برنامه‌های رسانه‌ای در زمینه اهمیت و ضرورت گذران اوقات فراغت به عنوان یک نیاز و حق تلقی نمودن آن و سرمایه‌های بودن برنامه‌های فراغتی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - حوزه فلسفه قم	برنامه اصلاح لگوش و فرهنگ سازی	
۱	۱	۱	۱	۲	- سازمان ملی جوانان			کنترل و ارزیابی کیفی برنامه‌های اجرا شده در زمینه اوقات فراغت
۲	۲	۲	۲	۳	- سازمان ملی جوانان			ارائه الگوهای عملی اثرات مثبت گذران اوقات فراغت در سلامت جسم و روان و افزایش بهره‌وری
۳	۳	۳	۳	۴	- وزارت آموزش و پرورش - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - دانشگاه آزاد-جهاد دانشگاهی	فرار دادن مطالب جدید در محتوای دروس آموزش عمومی و عالی در جهت گسترش و تعمیق فرهنگ گذران اوقات فراغت	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان تربیت بدنی - کورسنگری - نهادهای مدنی	
۴	۴	۴	۴	۵	- سازمان ملی جوانان - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	استفاده از شیوه‌های جدید آموزشی به ویژه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در گسترش فرهنگ استفاده از اوقات فراغت	سازمان تبلیغات اسلامی - سازمان میراث فرهنگی و	
۵	۵	۵	۵	۶	- سازمان ملی جوانان - مراکز پژوهشی - دانشگاهی	انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی مستمر در زمینه الگوها، شیوه‌ها و محتوای اوقات فراغت	سازمان ملی جوانان	

الف: مشارکت فعال   ب: مشارکت متوسط   ج: مشارکت عمومی

دستگاه‌های مجری		دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی		فعالیت‌های اجرایی	دستگاه همکار تدوین برنامه	دستگاه مسئول تدوین برنامه	برنامه
نهادهای مدنی و بخش خصوصی		نهادهای مدنی					
بخش خصوصی	بخش دولتی	نام دستگاه	درصد مشارکت				
الف	ب	ب	ب	انزایش کمی و کیفی نهادهای مدنی تخصصی فعال در حوزه اوقات فراغت و تفریح و راهاندازی شبکه تخصصی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازمان تبلیغات اسلامی سازمان هلال احمر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری سازمان تربیت بدنی نیروی مقاومت بسیج وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری نهادهای مدنی وزارت - مشارکت زنان	سازمان ملی جوانان	برنامه تقویت نقش خانواده، نهادهای مدنی و بخش خصوصی در برنامه‌های فراغتی
الف	ب	ب	ب	گسترش کانون‌های تولید کالاهای فراغتی و تأسیس اتحادیه‌های خاص			
الف	ب	ب	ب	وگذاری مدیریت اجرایی مراکز اوقات فراغت دولتی به نهادهای مدنی با پرداخت یارانه مدنی با پرداخت یارانه به نهادهای مدنی با پرداخت یارانه			
الف	ب	ب	ب	وگذاری مدیریت اجرایی مراکز اوقات فراغت دولتی به بخش خصوصی			
ب	ب	ب	ب	ارائه تسهیلات به بخش خصوصی فعال در تولید کالاهای فراغتی			
ب	ب	ب	ب	ارائه تسهیلات بانکی ویژه اوقات فراغت به بخش خصوصی			
ب	ب	ب	ب	پذیرش هزینه‌های انجام شده در برنامه‌های فراغتی توسط بخش خصوصی به عنوان بخشی از مالیات توسط مؤدین مالیاتی			
ب	ب	ب	ب	تأسیس صندوق ویژه جهت ارائه تسهیلات به برنامه‌های فراغتی جوانان			
ب	ب	ب	ب	وگذاری مسئولیت تأمین بخشی از برنامه‌های فراغتی جوانان به خانواده‌ها در قبال دریافت یارانه			
ب	ب	ب	ب	استفاده از دیدگاهها و نظرات خانواده‌ها در تنظیم برنامه‌های فراغتی جوانان			
ب	ب	ب	ب	ایجاد فضاهای فراغتی مخصوص خانواده و انزایش برنامه‌های فراغتی خانوادگی			

دستگاه های دهری

نهادهای مدنی و بخش خصوصی

دستگاه های دولتی و نهادهای عمومی

فعالیت های اجرایی

دستگاه همکار تدوین برنامه

دستگاه مسئول تدوین برنامه

برنامه

نوع مشارکت	بخش خصوصی		نهادهای مدنی		نام دستگاه	نوع مشارکت
	نوع مشارکت	نام دستگاه	نوع مشارکت	نام دستگاه		
-	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان	شناسایی فضاهای فعال و غیر فعال مرتبط با برنامه های فراغتی
-	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	استاندارد سازی فضاهای فراغتی به منظور افزایش بهره وری
✓	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان و کتبه سازمان های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه های فراغتی	سازماندهی و مناسب سازی فضاهای فراغتی با استانداردها
-	-	-	-	✓	وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت کشور- شهرداری ها- شوراهای اسلامی شهر و روستا- سازمان ملی جوانان	طراحی مهندسی فضاهای فراغتی در طرح های هادی و طرح های جامع و تفصیلی شهرها با کاربری اوقات فراغت
✓	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان و کتبه سازمان های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه های فراغتی	گسترش فضاهای فراغتی برای جوانان با اولویت دختران و زنان جوان با نیازهای خاص
✓	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان و کتبه سازمان های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه های فراغتی	نوسعه کمی و کیفی فضاهای فراغتی متناسب با استانداردها
-	-	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان	استاندارد سازی و ارائه الگوی زمان مطلوب اوقات فراغت
✓	✓	✓	✓	✓	- سازمان ملی جوانان و کتبه سازمان های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه های فراغتی	تعمیم برنامه های فراغتی به کلی ایام سال
✓	✓	-	-	✓	- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- سازمان تبلیغات اسلامی- حوزه های علمیه - سازمان ملی جوانان	بهره گیری مطلوب از مساجد، فضاها و اماکن مذهبی و فرهنگی در راستای برنامه های فراغتی
✓	✓	-	✓	✓	- سازمان ملی جوانان- وزارت بازرگانی- وزارت صنایع و معادن	استاندارد سازی و ارتقای کمی و کیفی کالاهای فراغتی با هدف صنعتی نمودن اوقات فراغت

کتبه دستگاه های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه های فراغتی

- سازمان ملی جوانان
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی

برنامه هیئت سازی زیرساخت های فراغتی

دستگاه‌های مجری					دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی	فعالیت‌های اجرایی	دستگاه همکار تدوین برنامه	دستگاه مسئول تدوین برنامه	برنامه
نهادهای مدنی و بخش خصوصی		نهادهای مدنی							
بخش خصوصی	بخش عمومی	نام دستگاه	درصد مشارکت	نام دستگاه					
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	استاندارد سازی برنامه‌های فراغتی در سطح کشور و انطباق آن با مبانی هویت دینی و مذهبی			
ج	√	ج	√	ب	- کلیه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه‌های فراغتی	ارائه برنامه‌های فراغتی متنوع با تأکید بر برنامه‌های گروهی از جمله گردشگری، اردوها و ...			
ج	√	ج	√	ب	- کلیه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه‌های فراغتی	ارائه برنامه‌های فراغتی مبتنی بر فعالیت‌های حرکتی و هیجانی از جمله ورزش، گردشگری و ...			
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	استفاده از تکنولوژی‌های جدید و شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی در ایجاد برنامه‌های فراغتی			
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان	انجام پروژه‌های نیازسنجی به منظور تعیین برنامه‌های فراغتی و اولویت‌بندی آن			
ج	√	-	-	ج	- سازمان ملی جوانان - کلیه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه‌های فراغتی	تنظیم برنامه‌های سالاته فراغتی یا در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های جوانان			
-	-	ب	√	ب	- سازمان ملی جوانان - مراکز پژوهشی دانشگاهی	اجرای پروژه‌های ارزیابی سالاته برنامه‌های فراغتی اجراشده در جهت تطبیق با نیازهای جوانان			
ج	√	ج	√	ب	- سازمان ملی جوانان - کلیه سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه‌های فراغتی	افزایش نرخ مشارکت جوانان در برنامه‌های فراغتی			
-	-	-	-	الف	وزارت رفاه و تأمین اجتماعی - سازمان ملی جوانان	قرار دادن استفاده کنندگان از برنامه‌های فراغتی تحت پوشش خدمات بیمه‌ای			

- کلیه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در برنامه‌های فراغتی

- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

برنامه توسعه کمی و کیفی برنامه‌های فراغتی

دستگاه‌های مجری					فعالیت‌های اجرایی	دستگاه همکار تدوین برنامه	دستگاه مسئول تدوین برنامه	برنامه
نهادهای مدنی و بخش خصوصی		دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی						
بخش خصوصی	نهادهای مدنی	نام دستگاه	درجه شمولیت	نام دستگاه				
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	تأسیس و راندناری یک نهاد عمومی غیر دولتی برای تسهیل در اجرای برنامه‌های سند ساماندهی اوقات فراغت جوانان	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	برنامه توانمندسازی ساختارهای اجرایی مرتبط با اوقات فراغت
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	شفاف سازی وظایف دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی فعال در بخش اوقات فراغت و تقسیم کار ملی	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	تقویت نهادهای غیر دولتی فعال در بخش اوقات فراغت	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	تقویت بخش خصوصی در برنامه‌های فراغتی	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	
-	-	-	-	الف	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	افزایش نقش سازمان ملی جوانان در برقراری پل ارتباطی بین گروه، هدف و ساختارهای دولتی، عمومی و خصوصی	- سازمان ملی جوانان - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	

پژوهشگاه ملی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نظریه اوقات فراغت در کتاب‌های جدید

منابع:

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۸۳) قانون بودجه کشور.
۲. سازمان ملی جوانان (۱۳۸۱) بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان.
۳. (۱۳۸۲) کلیات طرح ساماندهی اوقات فراغت جوانان.
۴. (الف ۱۳۸۳) گزارش عملکرد اوقات فراغت جوانان.
۵. (ب ۱۳۸۳) وضعیت موجود گذران اوقات فراغت جوانان در ایران.
۶. مرکز آمار ایران (۱۳۸۲) سالنامه آماری کشور.
۷. (۱۳۸۳) سالنامه آماری کشور.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی